

Μικρό αφιέρωμα:
Το βιβλίο στον κινηματογράφο

#2

Το Γράμμα του Τόπου

Περιεχόμενα

- 3 Του Εκδότη
- 5 Διεθνής δεν γεννιέσαι, γίνεσαι
- 7 Εντυπώσεις από τη Διεθνή Έκθεση του Λονδίνου
- 10 **ΜΙΚΡΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ**
Το βιβλίο στον κινηματογράφο
- 12 Βιβλία του Τόπου στον κινηματογράφο
- 16 Κουέντιν Ταραντίνο: αν το σενάριο δεν επαρκεί...
- 17 Η εικόνα στη λογοτεχνία
- 19 Τόπος και γραφιστικό μυθιστόρημα
- 23 Cult stories: υπάρχει συνέχεια...
- 26 Ναντίμ Ασλάμ: *Σβησμένες ψυχές* (Diamonds are forever)
- 28 Διαβάζοντας το (πολύ κοντινό) μέλλον
- 31 Το νέο βιβλιοπωλείο του Τόπου
- 33 Last but not least (Μια συνέντευξη του Ντέιβιντ Πις)

Του Εκδότη

Οι εκδόσεις **Τόπος** ανακοίνωσαν επίσημα την ίδρυσή τους τον Μάιο του 2007 στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης. Φέτος, δυο χρόνια μετά, και με την εμπειρία των 100 πρώτων τίτλων, δικαιολογημένα τα στελέχη και οι εργαζόμενοι του Τόπου θεωρούμε ότι οι εκδόσεις μας έπιασαν κάποιο τόπο στο εκδοτικό τοπίο της χώρας.

Μέσα σε αυτό το διάστημα οι εκδόσεις μας έδωσαν ένα σαφές στίγμα απαιτητικού εκδοτικού σχήματος στην αγορά, δοκίμασαν μια διαφορετική οπτική ανάγνωσης στη λογοτεχνία και στο δοκίμιο, εφάρμοσαν μια διαφορετική τυποτεχνική αισθητική, συγκρότησαν κιόλας μια ενδιαφέρουσα ομάδα συγγραφέων, Ελλήνων και ξένων, που στηρίζουν με πάθος το όλο εγχείρημα, «ανέβασαν» έναν από τους δημοφιλέστερους δικτυακούς τόπους για το βιβλίο και, τώρα, κλείνοντας τον δεύτερο χρόνο της παρουσίας τους, δοκιμάζουν τολμηρές ιδέες και προτάσεις που θα τις δούμε να αποκτούν σάρκα και οστά τους αμέσως επόμενους μήνες, παρά και ενάντια στην οικονομική, ή την όποια άλλη κρίση.

Διεθνής δεν γεννιέσαι, γίνεσαι...

Αυτό το «Γράμμα του Τόπου» δεν έχει ως σκοπό να προσθέσει κάτι καινούργιο, σε επίπεδο ενημέρωσης και πληροφορίας, πέρα από όσα σε καθημερινή βάση καταγράφονται λεπτομερώς στο toposbooks.gr. Στην ιστοσελίδα μας, που ανανεώνεται σε καθημερινή βάση, ο χρήστης και αναγνώστης μας πληροφορείται όλα όσα θα ήθελε να γνωρίζει για όλες τις εκδόσεις μας, παλαιότερες και νεότερες.

Αυτό το περιοδικό Γράμμα απευθύνεται σ' εσάς, τους αναγνώστες μας που αντιληφθήκατε εγκαίρως τη σημασία του «Οδηγού Ανάγνωσης» στο σάιτ, κάνατε τη σχετική εγγραφή και έκτοτε τον παρακολουθείτε, σ' εσάς που ανεβάσατε τα Rss feed μας ώστε να λαμβάνετε πρώτοι, ανά πάσα στιγμή, τόσο την ενημέρωση για τα νέα μας βιβλία όσο και τα «**Νέα του Τόπου**» (τα οποία, όπως έχετε διαπιστώσει, δεν είναι μόνο του Τόπου αλλά του βιβλίου γενικότερα) – αλλά και σε όλους εσάς που, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο επικοινωνείτε ηλεκτρονικά μαζί μας, σ' εσάς επομένως, που σιγά σιγά έχετε δημιουργήσει μέσα στα ενδιαφέροντά σας, στις αναγνώσεις σας, στις απαιτήσεις σας από το βιβλίο, έναν προσωπικό σας τόπο για τον κοινό μας **Τόπο**.

28-31 Μαΐου 2009

Διεθνής έκθεση βιβλίου Θεσσαλονίκης
Thessaloniki book fair

Οι διεθνείς εκθέσεις έχουν μόνον ένα ρόλο: την αγοραπωλησία τίτλων από τα ενδιαφερόμενα μέρη. Ακόμα και στην εποχή του Διαδικτύου το νόημα των εκθέσεων, παρόλο που ελαφρώς διαφοροποιείται, παραμένει το ίδιο. Μέσα από την προσωπική, ζωντανή επαφή με τον ξένο ατζέντη, εκδότη, αντιπρόσωπο κ.λπ. ο επισκέπτης εκδότης προσπαθεί να «μυριστεί» το καινούργιο, να προλάβει τις μόδες, να επενδύσει στις (πάντα ανανεωμένες) σταθερές αξίες, να προκαταβάλλει χρήματα έναντι δικαιωμάτων, ώστε εν ευθέτω χρόνω να εξαργυρώσει αυτή την επένδυση και να αισθανθεί ότι προχωράει αξιοπρεπώς στη δουλειά του. Αυτό είναι το νόημα των διεθνών εκθέσεων και κανένα άλλο. Όλα τα άλλα (η επίσκεψη κάποιου συγγραφέα φίρμα, οι θεματικές εκθέσεις τα μικρά ή μεγάλα events, οι παρουσιάσεις βιβλίων κ.λπ. κ.λπ.) αποτελούν απλώς καρυκεύματα για τον πολύ κόσμο και τον αδαή εκδότη.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα θα πρέπει να δούμε σε ποιο βαθμό η έκθεση βιβλίου που γίνεται εδώ και κάμποσα χρόνια στη Θεσ/νίκη με βαρύ αντίτιμο για τον Έλληνα φορολογούμενο (η περίοδος χάριτος τελείωσε μαζί με τον Ζαχόπουλο και τους συν αυτώ...) έχει καταφέρει να γίνει, στην πράξη και όχι απλώς στην ονομασία, Διεθνής. Όποιος ρίξει μια προσεκτική ματιά

στον κατάλογο των εκθετών φέτος αντιλαμβάνεται ότι η συμμετοχή είναι όχι φτωχή αλλά ανύπαρκτη. Φτωχή θα τη λέγαμε αν, π.χ. η Γαλλία, έστελνε μόνο τον Flammarion και τον Gallimard, αν η Αγγλία έστελνε μόνο τον Bloosmbury ή την Canongate ή έστω αν οι χώρες αυτές εκπροσωπούσαν επάξια από αντίστοιχους ατζέντηδες. Δυστυχώς τίποτε από όλα αυτά δεν συμβαίνει. Ακόμα και η Γερμανία που είναι «τιμώμενη χώρα» δεν εκπροσωπείται από τους σημαντικούς εκδοτικούς της οίκους (κι αν κάποιος από αυτούς γράφονται στη λίστα αυτοί έρχονται ως «εικονικοί εκθέτες»)! Η διεθνής παρουσία στη θεσ/νίκη είναι κάπως σαν την... Ευρονίσση με λιγότερο στρας και περισσότερη φτώχεια.

Ας μην απογοητευόμαστε όμως. Αυτή η έκθεση είναι προς το παρόν η καλύτερη που γίνεται στην Ελλάδα και έχει προοπτικές βελτίωσης. Αν προσελκύσουμε τους βαλκάνιους γείτονες και κάποιες ενδιαφέρουσες αγορές της Αφρικής και της Ασίας ο διεθνής χαρακτήρας θα υποχωρήσει αισθητά αλλά τουλάχιστον θα είναι δεδομένες οι απαιτήσεις. Ο Έλληνας εκδότης θα γνωρίζει ότι εδώ μπορεί να συναντηθεί με κάποιους συναδέλφους του, εξίσου τρικοσμικούς όσο και αυτός, που δεν κατάφερε να συναντήσει στις άλλες διεθνείς εκθέσεις της Φρανκφούρτης και του Λονδίνου...

Από την άλλη, η έκθεση θα μπορεί να γίνει μια καλή Πανελλήνια Έκθεση Βιβλίου, ανοιχτή στο κοινό, και πεδίο συνάντησης και συναλλαγών ανάμεσα σε βιβλιοπώλες και εκδότες. Θα μπορεί να γίνεται κάθε χρόνο σε μια μεγάλη πόλη ή εναλλάξ στην Αθήνα και στη θεσ/νίκη (μην ξεχνάμε ότι τα εννέα δέκατα των εκδοτικών οίκων έχουν την έδρα τους στην Αθήνα). Αλλά για να γίνει αυτό χρειάζεται προηγουμένως να γίνει αντιληπτό από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και θεσμούς ότι *Διεθνής δεν γεννιέσαι, γίνεσαι*. Και η ζωή αποδεικνύει ότι βρισκόμαστε μακράν αυτού, του ανεδαφικού για την ελληνική πραγματικότητα, επαγγελματικού βιβλιοράματος.

Εντυπώσεις από μια Διεθνή Έκθεση Βιβλίου

(Λονδίνο 20-22 Απριλίου 2009)

Οι μεγάλες, οι πραγματικά Διεθνείς, εκθέσεις βιβλίου όπως της Φρανκφούρτης και του Λονδίνου μπορούν να συγκριθούν με τα καζίνο. Οι λόγοι: 1. Οι περισσότεροι από όσους επισκέπτονται αμφοτέρους τους χώρους φεύγουν ελαφρότεροι κατά μερικές χιλιάδες ευρώ. 2. Οι ατζέντηδες και οι εκδ. οίκοι που προσφέρουν τους νέους τίτλους είναι λιγότερο ή περισσότερο επιδέξιοι κρουπιέρηδες που ελκύουν τους αγοραστές / εκδότες / πελάτες να ποντάρουν στο «τυχερό» βιβλίο που θα τους εξασφαλίσει εισπράξεις. 3. Τα στερεότυπα με τα οποία συνοδεύουν κάθε νέα πρότασή τους (π.χ. συνηθέστερο το επίθετο: fantastic!) ακούγονται με τόση συχνότητα στα αυτιά των επίδοξων παικτών / εκδοτών ώστε οι τελευταίοι αντιδρούν όπως ακριβώς και οι παίκτες στο καζίνο: ποντάρουν βασιζόμενοι αποκλειστικά στο ένστικτό τους (και στο «πορτοφόλι» τους – δηλαδή στις δυνατότητες του εκδ. οίκου).

Να σημειώσουμε ότι υπάρχει και μια στενή «αρχιτεκτονική» σχέση ανάμεσα στο καζίνο και στην εμπορική έκθεση του βιβλίου: σε αμφότερες τις εγκαταστάσεις δεν υπάρχουν παράθυρα, το φως είναι τεχνητό. Με αυτόν τον τρόπο ο έξω, ο πραγματικός κόσμος, αποκλείεται και η προσήλωση στο αντικείμενο του πόθου από τους παίκτες / εκδότες παραμένει αμείωτα, σταθερά, παρατεταμένα, στραμμένη προς τα μέσα, στο παιχνίδι.

Ειδικά στη φετεινή έκθεση του Λονδίνου η έλλειψη παραθύρων

αποτελέσει σοβαρό πρόβλημα. Το Λονδίνο όλη την εβδομάδα της έκθεσης είχε την τύχη να απολαμβάνει μια καταπληκτική άνοιξη με διαρκή ήλιο και θερμοκρασίες πολύ υψηλότερες της πασαλινης Αθήνας, οπότε η τεχνητή, κατά διαστήματα αποπνικτική, ατμόσφαιρα της έκθεσης δημιουργούσε σε όλους τους επισκέπτες, αλλά κυρίως στους καπνένους τους ατζέντηδες που περίμεναν αλυσοδεμένοι στο τραπεζάκι τους το επόμενο ραντεβού (περιφέροντας το απλανές τους βλέμμα στις σκονισμένες λινάτσες που αποτελούν την οροφή του Earl's court) δικαιολογημένη ασφυξία.

Ο κάθε εκδότης που έχει επισκεφτεί μερικές φορές μια τέτοια διεθνή έκθεση έχει πλήρη συνείδηση του ρίσκου που αναλαμβάνει όταν ποντάρει σε έναν τίτλο. Φυσικά υπάρχουν τα μεγάλα ονόματα, αλλά τα λίγα μεγάλα ονόματα κάποιος τα έχει ήδη «καπαρώσει». Κι ακόμα, κανένας εκδότης δεν μπορεί να επιβιώσει μόνο με το μεγάλο όνομα που έχει εξασφαλίσει, όνομα που κατά κανόνα περιλαμβάνει στην τελική συμφωνία κι ένα σωρό λιγότερο εμπορεύσιμους τίτλους του ίδιου συγγραφέα. Φέτος όμως τα μεγάλα ονόματα έλαμψαν διά της απουσίας τους και, την πρώτη μέρα της έκθεσης, πληροφορηθήκαμε με προφανή λύπη τον θάνατο του γνωστού βρετανού συγγραφέα Τζέιμς Μπάλαρντ.

Όσο για τις δοκιμασμένες συνταγές του επιτυχημένου μυθιστορήματος μαζικής κατανάλωσης κι αυτές, όπως φάνηκε, έχουν ολοκληρώσει τον κύκλο τους. Το μόνο που μένει (και που είδαμε κατά κόρον στην έκθεση) είναι: οι μαγειρικές (σχεδόν δεν υπάρχει εκδοτικός οίκος που να μην έχει ένα τμήμα με μαγειρικές), τα αμερικάνικα μυθιστορήματα της σειράς γραμμένα συνήθως από γυναίκες, καμιά δεκαριά παιδικά/εφηβικά που αγωνιούν να μιμηθούν την επιτυχία του Χάρι Πότερ και, φυσικά, το βαρύ πυροβολικό της Random House που λέγεται Νταν Μπράουν και που επανέκαμψε με το *Χαμένο Σύμβολο* (*The Lost Symbol*) την ίδια εποχή που παίζεται το prequel όλων αυτών: οι *Illuminati*. Το καινούργιο μυθιστόρημα του Νικ Κέιβ (ναι, του τραγουδιστή) ακούστηκε επίσης πολύ (*Ο θάνατος του Μπάνι Μάνρο*), αγοράστηκε από τριάντα εκδότες (και ισάριθμες χώρες) και, προφανώς, οι ανά τον κόσμο αγοραστές των δικαιωμάτων του βιβλίου ποντάρουν (με μικρή επισφάλεια) στους πιστούς οπαδούς του (βλ. περισσότερα παρακάτω στο άρθρο *Cult stories: υπάρχει*

συνέχεια..., σελ. 23). Τέλος το graphic novel κάνει ενδιαφέροντα βήματα – δεν είναι τυχαίο ότι το επιτυχημένο *Logicomix*, του δικού μας Απόστολου Δοξιάδη, ξεκίνησε θριαμβευτικά την ξένη καριέρα του σ' αυτή την έκθεση (βλ. περισσότερα παρακάτω: σελ. 17-19 στο σχετικό μας άρθρο).

Τέτοιες εποχές και σε αυτές τις εκθέσεις, για όσους εκδότες δεν επενδύουν στο εφήμερο, υπάρχει ένας θησαυρός δοκιμακών κειμένων (non fiction) που δεν αποδίδει άμεσα, αποδίδει όμως μακροπρόθεσμα. Η οικονομική κρίση δημιουργεί εκ των πραγμάτων μια στροφή των συνειδητοποιημένων αναγνωστών προς τα θεμελιώδη ερωτήματα και άρα μια αναζήτηση σε θεμελιωμένες απαντήσεις για το εδώ και το τώρα. Στην έκθεση υπήρχε μεγάλος αριθμός βιβλίων σ' αυτή την κατεύθυνση.

Μιλώντας για οικονομική κρίση: ναι, οι αμερικανοί και οι ασιατίτες επισκέπτες (τιμώμενη χώρα η Ινδία) ήταν φανερά λιγότεροι στην έκθεση φέτος, το ίδιο και οι Έλληνες εκδότες αλλά, όχι, η κρίση δεν ήταν καλό διαπραγματευτικό «χαρτί» στις συμφωνίες με τους ξένους.

Τέλος, σχεδόν κανείς από τους συμμετέχοντες (εξαίρεση κάποιιοι Γάλλοι και Γερμανοί εκδότες αλλά όχι οι ατζέντηδες...) δεν γνώριζε σπουδαία πράγματα για τη δική μας Διεθνή Έκθεση στη Θεσ/νίκη – which is a serious problem, όπως θα έλεγαν κι οι ίδιοι, στη σπάνια περίπτωση που τους αφορούσε το θεματάκι.

§ Εμπνέοντας τον κινηματογράφο

Η απόδοση ενός επιτυχημένου βιβλίου λογοτεχνίας στον κινηματογράφο ανέκαθεν έθετε το κοινότοπο ψευδο-ερώτημα: σε ποιο βαθμό η ταινία είναι πιστή στο βιβλίο. Ένα ερώτημα που με τη σειρά του έχει διαφορετικές αποχρώσεις για τον καθένα, τόσες όσες και η έννοια της «πίστης» στις ανθρώπινες σχέσεις. Διότι ο ένας θεωρεί «πιστή» την απόδοση αν αποδίδει σε γενικές γραμμές την πλοκή, ο άλλος στην περίπτωση που η ταινία μεταδίδει την ίδια συγκίνηση που μεταδίδει και η ανάγνωση του βιβλίου (πράγμα, κατά κανόνα, σπάνιο) κ.λπ.

Όμως, το ερώτημα, επαναλαμβάνουμε, είναι άτοπο. Για τον απλό λόγο ότι η μεταφορά ενός βιβλίου στην οθόνη δεν αποτελεί, δεν πρέπει να αποτελεί, δεν έχει κανέναν λόγο να αποτελεί, «μετάφραση» του πρωτοτύπου με άλλα μέσα. Με άλλα λόγια, δεν μεταφέρεται ένα βιβλίο στον κινηματογράφο με απώτερο

σκοπό να διευκολυνθούν οι πιθανοί αναγνώστες του και, μέσα σε δύο ώρες, να ξεμπερδέψουν με την ανάγνωσή του – ακόμα κι αν πρόκειται για ένα ογκώδες βιβλίο όπως *Η αναζήτηση του χαμένου χρόνου* του Μαρσέλ Προυστ...

Ένα βιβλίο μεταφέρεται στην οθόνη με στόχο να γίνει ένα άλλο έργο, ένα νέο έργο που αφηγείται με διαφορετικά μέσα, με εικόνες, μια νέα ενδιαφέρουσα ιστορία. Ο κινηματογράφος δεν είναι βιβλίο. Ο κινηματογράφος είναι εντελώς διαφορετική τέχνη. Συνοψίζοντας: ο κινηματογράφος που βασίζεται σε ένα βιβλίο, όσο κι αν στηρίζεται στην πλοκή, στην ατμόσφαιρα, στη «γραμμή» του βιβλίου, έχει σαν τελικό στόχο να δημιουργήσει ένα νέο έργο τέχνης.

Να μην παρεξηγηθούμε: αυτό δεν σημαίνει ότι το νέο έργο «ξεχνάει» το προηγούμενο βιβλίο. Όχι βέβαια. Το πρωτότυπο συνοδεύει πάντα την κινηματογραφική μεταφορά. Είναι η έμπνευσή του. Η αρχική του ιδέα. Η σταθερή του αναφορά.

Η διαρκής αφορμή για σύγκριση, όχι ως προς τις πιθανές ομοιότητες και διαφορές, αλλά ως προς κάτι πολύ πιο δημιουργικό: τη διαφορετική ανάγνωση του βιβλίου από τον «εικονογράφο»-κινηματογραφιστή.

Συμπερασματικά, η μεταφορά ενός βιβλίου στον κινηματογράφο αποτελεί πάντα, τόσο για εκείνον που το έχει ήδη διαβάσει όσο και για εκείνον που θα το διαβάσει αφού δει την ταινία, μια ενδιαφέρουσα αισθητική εμπειρία που πλουτίζει την ανάγνωση, λιγότερο ή περισσότερο, ανάλογα με την πειστικότητα αυτής της μεταφοράς.

§ Βιβλία του Τόπου στον κινηματογράφο

Ο τελευταίος σταθμός

Έξι βιβλία του Τόπου μεταφέρονται ή μεταφέρθηκαν ήδη στον κινηματογράφο και σύντομα θα τα δούμε και στις ελληνικές οθόνες ή (και) σε μορφή DVD. Πρώτο στη σειρά (τα αναφέρουμε εδώ κατά τη σειρά έκδοσής τους) είναι *Ο τελευταίος σταθμός*, το ιστορικό μυθιστόρημα του Τζέι Παρίνι. Βιβλίο και ταινία αναφέρονται στη ζωή του Λέοντα Τολστόι – ιδωμένη κυρίως μέσα από την οπτική της γυναίκας, των παιδιών, και των αφοσιωμένων

μαθητών του. Το βιβλίο, που αναπτύσσει το θέμα του με επίκεντρο τον τελευταίο χρόνο της ζωής του μεγάλου Ρώσου κλασικού, τεκμηριώνει την Ιστορία με πραγματικά ντοκουμέντα – τα οποία όμως παρεισφρέουν στην αφήγηση σχεδόν αθόρυβα, δίχως να εμποδίζουν τη λογοτεχνική ροή του. Στην ταινία πρωταγωνιστούν μεγάλα ονόματα: ο Κρίστοφερ Πλάμερ (ως κόμης Τολστόι), ο Τζέιμς Μακ Άβοϊ (ως ο γραμματέας του Μπουλγκάκοφ), η Έλεν Μίρεν (ως η γυναίκα του, Σοφία Τολστόι), ο Πολ Τζιαμάτι (ως ο μαθητής του Τσερτκόφ) και η Αν Μαρί Νταφ (ως η κόρη του Τολστόι, Σάσα). Σκηνοθέτης του φιλμ είναι ο Μάικλ Χόφμαν, τα γυρίσματα πλησιάζουν στο τέλος τους και η πρεμιέρα θα δοθεί στις 17 Σεπτεμβρίου.

Τσε

Το δεύτερο σημαντικό βιβλίο, που ήδη μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο, είναι η τετράωρης διάρκειας (σε δύο μέρη) ταινία του Στίβεν Σόντερμπεργκ *Τσε* (σ' αυτήν ο Μπενίτσιο ντελ Τόρο πήρε πέρσι στις Κάννες το βραβείο Α' ανδρικού ρόλου). Όποιος έχει φυλλομετρήσει το πυκνό λεύκωμα *Ο Τσε από τον Γκεβέρα* (Τόπος 2008), αντιλαμβάνεται ότι κρατάει στα χέρια του ένα στατικό μεν, μαυρόασπρο φιλμ δε, με πρωταγωνιστή την πιο αναγνωρίσιμη επαναστατική φυσιογνωμία του εικοστού αιώνα. Επομένως δεν είναι τυχαίο ότι ο Σόντερμπεργκ στηρίχτηκε σε αυτό το λεύκωμα, που περιέχει ανέκδοτο υλικό από τη ζωή και τη δράση του μεγάλου επαναστάτη, για να στήσει την επική ταινία του.

Καταραμένη ομάδα

Τρίτο βιβλίο του Τόπου που μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο: η *Καταραμένη ομάδα* του Άγγλου συγγραφέα Ντέιβιντ Πις (γι' αυτόν τον σημαντικό συγγραφέα θα διαβάσετε και παρακάτω με αφορμή άλλο βιβλίο του). Οι *Times* το χαρακτήρισαν ως «το καλύτερο βιβλίο που γράφτηκε ποτέ για το ποδόσφαιρο» ενώ, όπως τόνισαν όλοι οι κριτικοί (και έγραψαν πάρα πολλοί γι' αυτό), είναι ένα μυθιστόρημα που δεν χρειάζεται να έχεις

γνώσεις ποδοσφαίρου για να το απολαύσεις – απλώς απαιτεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη για την καλή λογοτεχνία. Η ταινία, που αυτή τη στιγμή παίζεται με μεγάλη επιτυχία στην Αγγλία, σκηνοθετήθηκε από τον Τομ Χούπερ και βρήκε ιδανικό πρωταγωνιστή στο πρόσωπο του Μάικλ Σιν (υποδύεται τον πρωταγωνιστή του βιβλίου Μπράιαν Κλαφ, τον εκκεντρικό προπονητή στη δεκαετία του εβδομήντα).

Inglourious Basterds

Το τέταρτο βιβλίο του Τόπου δεν έχει εκδοθεί τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές. Όμως είναι βέβαιο, ότι στο φετινό φεστιβάλ των Καννών, τόσο το σεναριακό βιβλίο τού Κουέντιν Ταραντίνο όσο και η ταινία τού ίδιου ακούστηκαν με το παραπάνω. Ο λόγος για το *Inglourious Basterds* (η εσκεμμένη ανορθογραφία ανήκει στον συγγραφέα), βιβλίο με δυνατή πλοκή, σφικτοδεμένους διαλόγους και την κυνική βία του δημιουργού των *Pulp Fiction*, *Kill Bill*, *Reservoir Dogs* κ.ά.

Το βιβλίο του Ταραντίνο εξιστορεί τις περιπέτειες μιας επίλεκτης ομάδας οκτώ Αμερικάνων στρατιωτών που ονομάζεται «Τα καθάρματα» και που δουλεύουν υπονομευτικά πίσω από τις γραμμές των Γερμανών κατά τη ναζιστική κατοχή της Γαλλίας. Χαρακτηριστικό της ομάδας η μανία με την οποία εκδικείται τις ναζιστικές βιαιότητες: τα μέλη της αφού βασανίσουν τα θύματα τους παίρνουν το σκαλπί! Η συνάντηση των μελών της ομάδας με μια μικρή Εβραία θα τους οδηγήσει σε ένα τολμηρό σχέδιο που έχει ως στόχο να τελειώσει νικηφόρα για τους συμμάχους ο πόλεμος! Η ταινία (στην οποία τον κεντρικό ρόλο υποδύεται ο Μπραντ Πιτ) θα παιχτεί σε παγκόσμια πρεμιέρα (και στην Ελλάδα) στις 27 Αυγούστου, αλλά το βιβλίο του Ταραντίνο θα κυκλοφορήσει (τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα) στα μέσα Ιουλίου.

Ληστής μαραθωνοδρόμος

Πέμπτο βιβλίο σ' αυτόν τον ιδιότυπο κατάλογο είναι ο *Ληστής μαραθωνοδρόμος* του Αυστριακού συγγραφέα Μάρτιν Πριντς. Θέμα του βιβλίου είναι η ιστορία ενός ληστή τραπεζών, του Johann Rettenberger, ο οποίος στη δεκαετία του '80 ήταν ο υπ' αριθμόν ένα καταζητούμενος στην Αυστρία. Ο Rettenberger

λήστευε τράπεζες (κάποτε δύο και τρεις μέσα στην ίδια μέρα) κι ύστερα εξαφανιζόταν τρέχοντας στα δάση της Βιέννης. Υπήρξε πραγματικός μαραθωνοδρόμος και είχε το παρατσούκλι Pumrgun Ronnie για το όπλο που χρησιμοποιούσε και τη μάσκα του Ρίγκαν με την οποία κάλυπτε το πρόσωπό του. Το ψυχολογικό όμως θρίλερ του Πριντς πηγαίνει πολύ βαθύτερα στην αποκάλυψη ενός ιδιότυπου χαρακτήρα για τον οποίο η κλοπή των τραπεζών και το τρέξιμο αποτελούσαν συστατικά της βασανισμένης ύπαρξής του. Η ομώνυμη ταινία μόλις γυρίστηκε από τον πρωτοποριακό Γερμανό σκηνοθέτη Benjamin Heisenberg (εισηγητή του «Δόγματος 95», του Λαρς φον Τρίερ, στη Γερμανία) και παίχτηκε για πρώτη φορά στο φετινό φεστιβάλ των Καννών.

Consumed (Φθίση)

Τέλος, σας ενημερώνουμε ότι ο Τόπος έχει εξασφαλίσει τα δικαιώματα ενός ακόμη αξιοδιάβαστου βιβλίου, που η προοπτική του είναι να μεταφερθεί αργά ή γρήγορα στον κινηματογράφο: πρόκειται για το έργο ενός καλτ κινηματογραφιστή, του Ντέιβιντ Κρόνενμπεργκ (σκηνοθέτη των γνωστών ταινιών *Crash*, *History of Violence*, και *Eastern Promises*) και ο τίτλος αυτού *Consumed* (προσωρινή απόδοση: *Φθίση*). Όμως γι' αυτό το «κινηματογραφικό» μυθιστόρημα θα έχετε περισσότερες πληροφορίες σε επόμενο «Γράμμα του Τόπου».

§ Κουέντιν Ταραντίνο: Αν το σενάριο δεν επαρκεί...

«Μπορώ να κάνω οτιδήποτε. Μπορώ να συνδυάσω όσα διαφορετικά κινηματογραφικά είδη και φιλμικές τεχνικές θέλετε, με τον ίδιο τρόπο που μπορώ και εναλλάσσω ένα έγχρωμο με ένα ασπρόμαυρο πλάνο. *Τα πάντα, όμως, πρέπει να ξέρετε, ξεκινούν από το σενάριο.* Αν το σενάριο δεν επαρκεί, η ταινία δεν επαρκεί. Όταν η ιστορία που έχεις στα χέρια σου δεν είναι καλή, τότε όσα τρικ κι αν επιστρατεύσεις δεν φτάνουν να σου εξασφαλίσουν αξιοπρεπές αποτέλεσμα. Αν η ταινία πρόκειται να μείνει αξέχαστη, θα συμβεί από τη δουλειά που έχεις πρωτίστως κάνει στη σελίδα.

»Ένα πράγμα για το οποίο είμαι περήφανος σε ό,τι αφορά το γράψιμό μου είναι το γεγονός ότι, ενώ παίζω με τη δομή του σεναρίου, δεν αστειεύομαι καθόλου με την ιστορία που έχω αποφασίσει να διηγηθώ. *Και ξέρω ότι είμαι πάρα πολύ καλός στο να διηγούμαι μια ιστορία.*

Κουέντιν Ταραντίνο
απόσπασμα από συνέντευξή του
στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 05.04.09

Η εικόνα στη λογοτεχνία

Πολλή συζήτηση γίνεται τελευταία για το νέο είδος λογοτεχνίας (σχετικά νέο, έξω υπάρχει δέκα χρόνια τουλάχιστον – για να μην αναφερθούμε στην προϊστορία του είδους) που χρησιμοποιεί ως συστατικό στοιχείο της αφήγησης την εικόνα. Η συζήτηση έχει να κάνει και με την ονομασία του είδους που οι γνωστοί γλωσσαμύνητες βιάστηκαν (όπως πάντα) να το ονομάσουν «εικονογραφημένο μυθιστόρημα» (υποθέτουμε κατά το «Κλασικά Εικονογραφημένα» των πολύ παιδικών τους χρόνων...).

Ο συγγραφέας του τέλους του εικοστού αιώνα και των αρχών του δικού μας δεν έχει μείνει ανεπηρέαστος από τον εικονογραφημένο μας κόσμο. Η εικονογράφηση της ζωής μας αποτυπώνεται σε όλο τον κύκλο της καθημερινότητας και συχνά αποκτά τη μορφή καταγιτιστικών έως και βίαιων βομβαρδισμών όπως π.χ. μέσα από τη διαφήμιση. Εκ των πραγμάτων λοιπόν αυτή η εικονογράφηση, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, με τη θετική ή αρνητική επίδραση στη ζωή μας (αυτό είναι άλλης τάξης θέμα, απαιτεί χωριστή συζήτηση στην οποία ο Τόπος θα επανέλθει), αποτελεί μια μορφή αντίληψης,

σύλληψης, καταγραφής του κόσμου μας. Πολλοί ανήσυχοι συγγραφείς δοκιμάζουν επομένως να διευρύνουν τις μορφές της γραφής τους με την ενσωμάτωση εικόνων στο κείμενό τους.

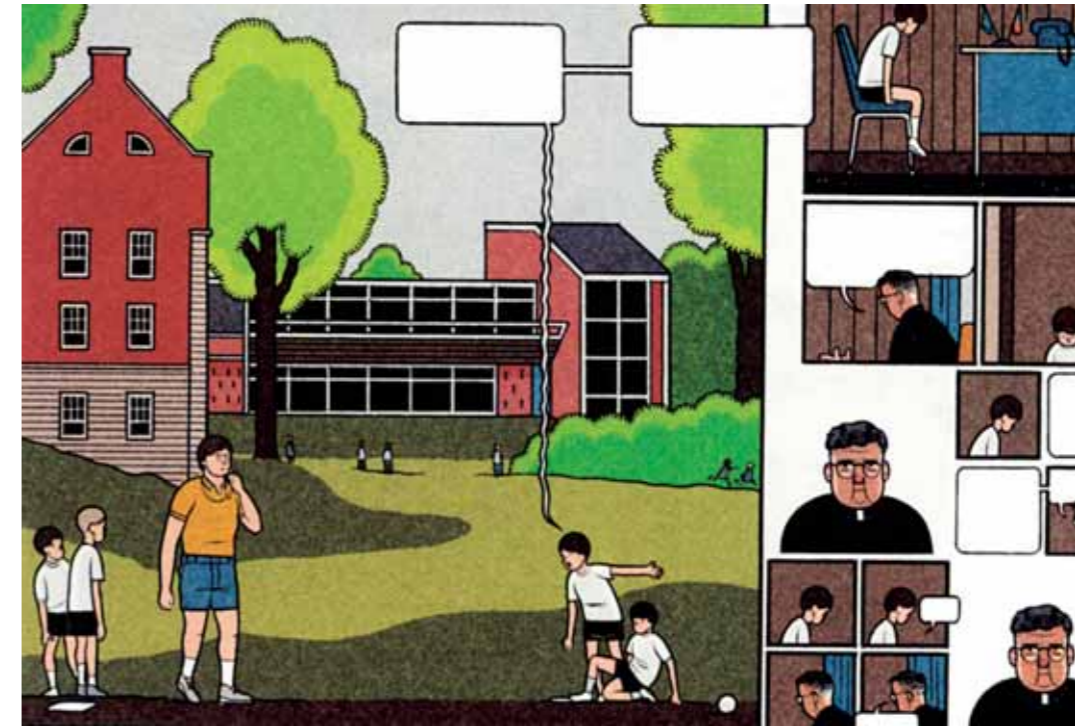
Από την εικονογραφημένη στη γραφιστική μυθοπλασία

Αυτή η ενσωμάτωση παλαιότερα είχε τον χαρακτήρα μιας τυπικής εικονογράφησης: *η εικόνα απλώς πρόσθετε μια άλλη μορφή (συχνά και μια άλλη αξία) στο κείμενο*. Εδώ επομένως έχουμε τη μόνη περίπτωση όπου ο όρος «εικονογραφημένο κείμενο» ευσταθεί. Σιγά σιγά όμως η ενσωμάτωση της εικόνας στο κείμενο απέκτησε αυθύπαρκτη οντότητα. Η παράλληλη ανάπτυξη του κόμικ σε αυτοδύναμη μορφή τέχνης ενέπνευσε πολλούς συγγραφείς ήδη από τη δεκαετία του ογδόντα: το κόμικ με την κατάτμηση της σελίδας σε καρέ που μιμούνται την κινηματογραφική εικόνα, επέτρεψε στους δημιουργούς να «διαλύσουν» την ιστορία τους σε δυναμικές εικόνες όπου το κείμενο, κατά κάποιο τρόπο, πέρασε σε δεύτερη μοίρα, περιορίστηκε απλώς στον περιγραφικό/επικοινωνιακό του ρόλο, ενώ η εικόνα ανέλαβε να διεκπεραιώσει τις όποιες μορφές λογοτεχνικότητας του κειμένου με εικαστικές μορφές.

Εδώ ο όρος λογοτεχνικό κόμικ αρχίζει να αποκτά κάποια σημασία. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκει π.χ. το γνωστό *Logicomix* του Απόστολου Δοξιάδη (γι' αυτό και είναι λάθος να το αποκαλούμε *graphic novel* – όταν μάλιστα ο ίδιος ο συγγραφέας στον τίτλο ενσωματώνει εμφανώς το είδος που απομιμείται στο έργο του).

Η συνέχεια ήταν η αναμενόμενη. Νεότεροι συγγραφείς ενσωμάτωσαν λειτουργικά την εικόνα στη δομή του κειμένου τους που σημαίνει ότι, σ' αυτές πλέον τις περιπτώσεις, η εικόνα ούτε υποκαθιστά το κείμενο ούτε δανείζεται τη μορφή του απλού κόμικ: αντιθέτως, *η εικόνα σε αυτή τη λογοτεχνία* (διότι μιλάμε πάντα για τη λογοτεχνία, να μην ξεχνιόμαστε) *αποκτά ισοδύναμο ρόλο με το κείμενο στην αφήγηση*.

§ Τόπος και γραφιστικό μυθιστόρημα

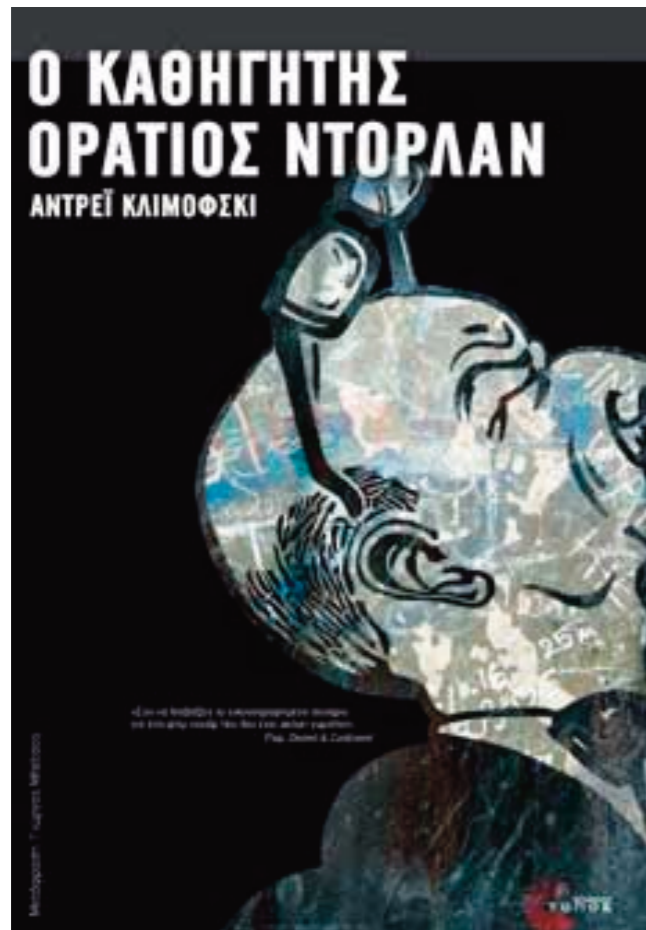
Εδώ αρχίζει η ιστορία του *graphic novel*, μιας αφήγησης δηλαδή, όπου κείμενο και εικόνα δένονται λειτουργικά σε μια ενιαία δομή. Σ' αυτό το σημείο συμβαίνουν δύο τινά που ξεχωρίζουν το είδος από το κλασικό ή το λογοτεχνικό κόμικ: πρώτον, το κείμενο διατηρεί τη λογοτεχνική του μορφή (και τις αντίστοιχες αξίες), δεύτερον, η εικόνα αποκτά σαφέστατα εικαστικό (και όχι απλά εικονογραφικό/περιγραφικό) χαρακτήρα. Τρίτον, σε ένα καλό *graphic novel* (εδώ κάνουμε λόγο για τα καλύτερα του είδους), ακόμα και αν το ένα από τα δύο στοιχεία, η εικόνα ή το κείμενο κυριαρχεί πάνω στο άλλο, ουδέποτε το υποκαθιστά: είναι, επαναλαμβάνουμε, και τα δύο, λειτουργικοί ρόλοι σε ένα ενιαίο σώμα που προσκαλεί την ενιαία ανάγνωση.

Αφορμή γι' αυτά τα κείμενα είναι η πρόσφατη έκδοση από τον Τόπο δύο λογοτεχνικών βιβλίων αλλά και της προσεχούς έκδοσης ενός τρίτου. Το *graphic novel* του Αντρέι Κλιμόφσκι, *Ο καθηγητής Οράτιος Ντόρλαν*, το

βιβλίο μυθοπλασίας *Το βιβλίο του Άλλου*, σε επιμέλεια της Ζέιντι Σμιθ, και το graphic novel *M.* του Αμερικανού εικονογράφου/συγγραφέα Jon J. Muth. Το πρώτο είναι ένα αμιγές graphic novel, από τα πλέον πρωτότυπα του είδους. Εδώ, φαινομενικά, η εικόνα κυριαρχεί. Φαινομενικά, επειδή είναι εξαιρετικά εντυπωσιακή. Όπως όμως θα διαβάσετε στην οικεία θέση για το βιβλίο, το γεγονός είναι ότι ο Κλιμόφσκι, ένας δόκιμος εικαστικός καλλιτέχνης, πετυχαίνει να «στήσει» ένα «γραφιστικό κείμενο» που, πραγματικά, εικονογραφεί με τον καλύτερο τρόπο τον ορισμό του graphic novel που εξηγήσαμε παραπάνω.

Στο δεύτερο βιβλίο, εκείνο που επιμελείται η Ζέιντι Σμιθ, μια ανθολογία σύγχρονων συγγραφέων, υπάρχουν δύο δείγματα «γραφιστικού κειμένου»: το πρώτο, εκείνο του συγγραφέα Ντάνιελ Κλόους υιοθετεί τη λογική του *Logicomix*, είναι δηλαδή, ένα απλό κόμικ, που σημαίνει ότι ο συγκεκριμένος συγγραφέας επέλεξε αυτή τη μορφή για να αποδώσει τη συγκεκριμένη λογοτεχνική του ανάγκη. Το δεύτερο όμως δείγμα, εκείνο του συγγραφέα Κρις Γουέαρ, υιοθετεί τη λογική του σύγχρονου graphic novel. Μπορείτε να διαβάσετε και τα δύο έργα [εδώ](#) (στον Οδηγό Ανάγνωσης του *Βιβλίου του Άλλου*).

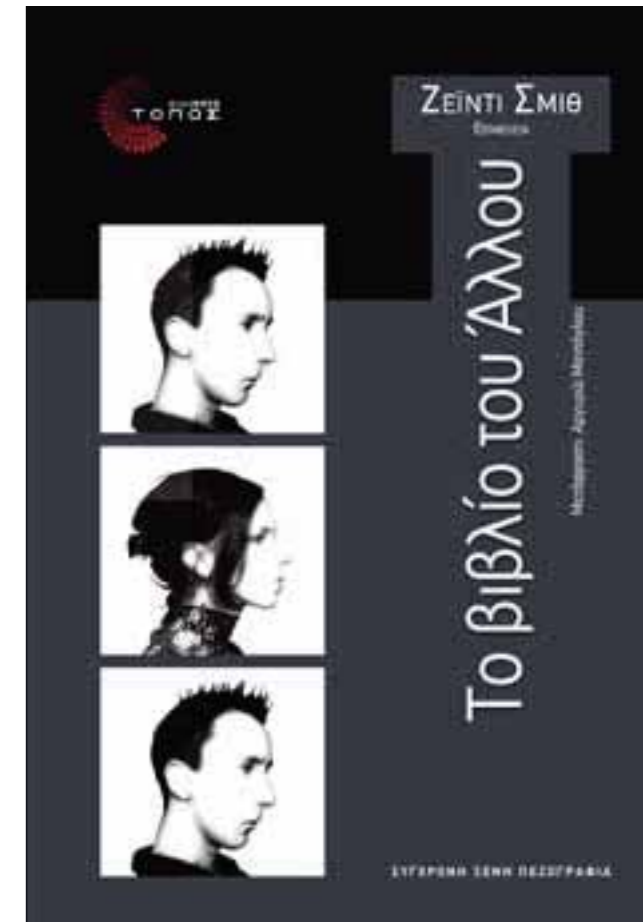
Προσοχή όμως! Οι διαφορές που περιγράφουμε εδώ από «γραφιστικό κείμενο» σε «γραφιστικό κείμενο» είναι λεπτές. Ας μην ξεχνάμε: έχουμε να κάνουμε, τελικά, με μια νέα λογοτεχνική /καλλιτεχνική μορφή. Και κάθε νέα μορφή, σ' αυτή τη δύσκολη τέχνη απαιτεί νέα αναγνωστική προσέγγιση, νέα εξάσκηση, νέο αισθητήριο. Αυτή η παρατήρηση αφορά ειδικά ορισμένα graphic novels που πολύ εύκολα μπορούν να μπερδευτούν με κόμικ όπως π.χ. μπορεί να συμβεί με το εξαιρετικό *Watchmen*, το «γραφιστικό έργο» των Alan

Moore (συγγραφέας και του *V for Vendetta*) και Dave Gibbons (εικονογράφος) που προσφάτως προβλήθηκε στους κινηματογράφους.

Η επιπόλαιη ματιά θα χαρακτηρίσει αυτό το έργο «κόμικ» ωστόσο, τόσο η προσεκτική ανάγνωση αυτού του βιβλίου επιστημονικής φαντασίας (εντάσσεται στην κατηγορία της «εναλλακτικής Ιστορίας» που εγκαινίασε ο Φίλιπ Ντικ με τον *Άνθρωπο στο ψηλό κάστρο*) με τη φροντισμένη εικονογράφηση όσο και, κυρίως, οι λογοτεχνικές αρετές του κειμένου [το πειστικό στήσιμο των χαρακτήρων, η επιδέξια χρήση της παρενδυσίας ως συμβόλου εξουσίας και δύναμης, ο διάχυτος συμβολισμός, τα επιμέρους θέματα (όπως ο έλεγχος των εξοπλισμών και η πυρηνική απειλή), η διακειμενικότητα (με την αναφορά του Μουρ σε άλλους «δικούς» του χαρακτήρες ή με τα αποσπάσματα που διαβάζει ο αναγνώστης στο κόμικ που διαβάζει ένα παιδί μέσα στην ιστορία) η εκτενής χρήση παράπλευρων κειμενικών «ντοκουμέντων» που μιμούνται διάφορες ιδιολέκτους (π.χ. τη δημοσιογραφική, την αυτοβιογραφική κ.λπ.), η ιδιότυπη ανθρωπιστική ιδέα που καλλιεργείται μέσα από την πλοκή και όχι μέσα από τη ρητορεία, η δομή σε κεφάλαια κ.λπ., κ.λπ.] επιτρέπουν όχι απλώς να το ορίσουμε ως graphic novel αλλά ως ένα από τα αρτιότερα του είδους.

Το τρίτο graphic novel του Τόπου δεν έχει εκδοθεί ακόμα αλλά ελπίζουμε να είναι έτοιμο το φθινόπωρο: Το *M.* βασίζεται στο ομώνυμο φιλμ του Φριτζ Λανγκ (1931, στα ελληνικά αποδόθηκε στο παρελθόν ως *Ο Δράκος του Ντύσελντορφ...!*), μια από τις πρώτες ταινίες του ομιλούντος κινηματογράφου, ένα από τα πρώτα θρίλερ, η πρώτη αφήγηση για serial killer, αλλά επίσης και ένα από τα κατά γενική ομολογία αριστουργήματα στον παγκόσμιο κινηματογράφο, όπου ο Λανγκ ανέπτυξε τολμηρές αφηγηματικές τεχνικές που είχε εγκαινιάσει στο *Metropolis* (1927 – και τα δύο σε σενάριο της τότε συζύγου τού Λανγκ, της Thea Von Harbou) – τεχνικές που υιοθέτησαν οι μαθητές του από τον Χίτσκοκ (και το *Ψυχώ* του) έως πολύ νεότερους σκηνοθέτες όπως ο Τζόνθαν Ντέμι (της *Σιωπής των αμνών*).

Ο νεότερος (ανα)δημιουργός του έργου σε μορφή γραφιστικού μυθιστορήματος, ο Jon J. Muth, έχει καταφέρει να στήσει ένα βιβλίο με άριστα επεξεργασμένες φωτογραφίες (στο χέρι, πολύ πριν διαδοθεί η χρήση του Photoshop, στα 1990!) το οποίο αρχικά εξέδωσε σε τέσσερις συνέχειες η Eclipse Comics. Σε ενιαία μορφή το βιβλίο εκδόθηκε μόλις πέρσι από τον Harry N. Abrams. Αυτό το γραφιστικό μυθιστόρημα έχει καταφέρει να πιάσει στο ακέραιο το σασπένς, τη ζοφερή ατμόσφαιρα αλλά και τους χαρακτήρες του πρωτοτύπου. Το βιβλίο έχει σαν θέμα του έναν παιδόφιλο serial killer που δικάζεται από τις άτυπες αρχές του υποκόσμου στο Βερολίνο – αλλά το βαθύτερο θέμα του, αυτό που το

καθιστά απολύτως επίκαιρο (πέρα από το ζήτημα της παιδοφιλίας), είναι η παρακμή μιας κοινωνίας που έχει μετατραπεί σε όχλο από το διεφθαρμένο κράτος και σε τέτοιο βαθμό ώστε να κυβερνάει το παρακράτος.

Cult stories: υπάρχει συνέχεια...

Όπως γράφαμε στο προηγούμενο «Γράμμα του Τόπου» η σειρά Cult Stories καθιέρωσε μια λογοτεχνία πολύ συγκεκριμένη: ως προς το γενικό ύφος, η σειρά επιμένει σε μια ακραία εκδοχή στην ανάγνωση της πραγματικότητας – που σημαίνει ότι η πεζογραφία της σειράς χαρακτηρίζεται από μια αφήγηση που δεν περιορίζεται στο αναμύσημα των φαινομένων, των γεγονότων και της όποιας ιστορίας με όρους ρεαλισμού του 19ου αιώνα.

Αντιθέτως, τα βιβλία, μυθιστορήματα και νουβέλες, που περιλαμβάνονται σε αυτή τη σειρά επιχειρούν να διερευνήσουν τις σκοτεινές πλευρές του Πραγματικού, τα υπόγεια ρεύματα των συνειδήσεων και των χαρακτήρων, τις δύστροπες όψεις της ζωής, τις αντιφάσεις του καθημερινού βίου, τις συγκρουσιακές καταστάσεις που διαπερνούν την ήρεμη επιφάνεια των πραγμάτων, την τρέλα ενδεχομένως, τον ακραίο ερωτισμό ως υπαρξιακή ανάγκη, τη βία ως

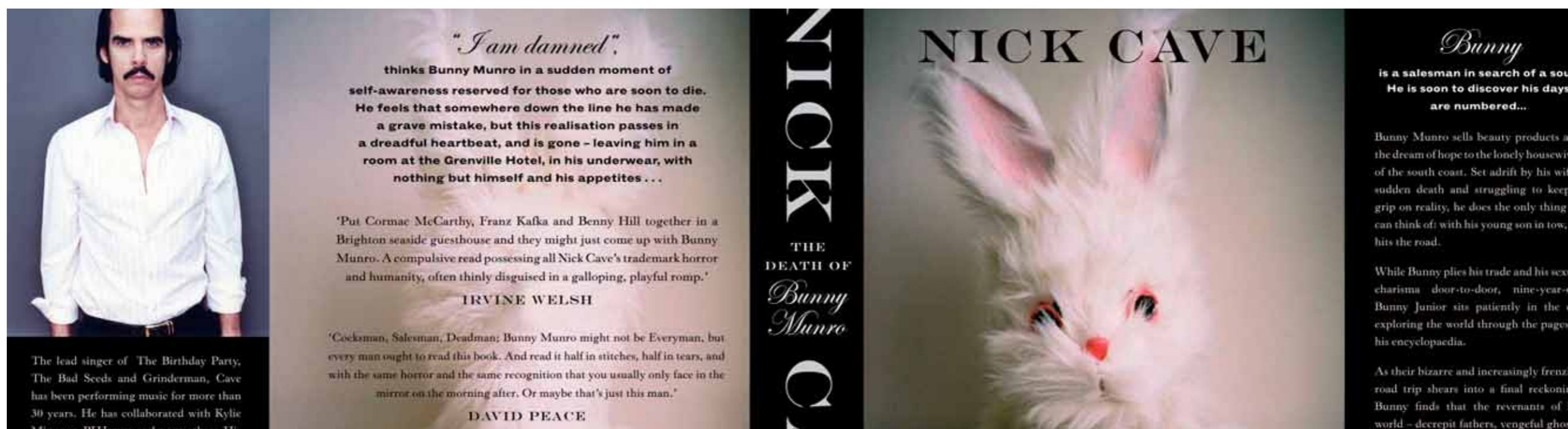
κοινωνική έκφραση ή άσκηση εξουσίας κ.λπ. κ.λπ., παρέχοντας έτσι στον αναγνώστη μια εναλλακτική ματιά πάνω στην κανονικότητα των πραγμάτων, μια διαφορετική υπόθεση εργασίας πάνω στο Πραγματικό.

Παραφράζοντας τη γνωστή κοινοτοπία που ισχυρίζεται ότι «το βιβλίο είναι ένα ανοιχτό παράθυρο στον

κόσμο» θα λέγαμε ότι τα βιβλία στη σειρά Cult Stories, είναι κατά περίπτωση, το παράθυρο στον ακάλυπτο, το παράθυρο ενός εγκαταλελειμμένου σπιτιού, το παράθυρο ενός σπιτιού στα γκέτο των μητροπόλεων, το παράθυρο σ' ένα διαστημόπλοιο του 2030, το παράθυρο στην κουζίνα μιας κεντρικής καφετέριας, το παράθυρο στον τελευταίο όροφο ενός ουρανοξύστη στη Νέα Υόρκη ή στο Σίτι του Λονδίνου, το παράθυρο μιας

αποθήκης του ΙΚΕΑ, το παράθυρο μιας κρεβατοκάμαρας με θέα σε κεντρικό δρόμο, το παράθυρο μιας ψυχιατρικής κλινικής αποτοξίνωσης, κ.λπ. κ.λπ. Πέντε χαρακτηριστικά βιβλία στη σειρά αυτή, που μέσα σε ενάμιση χρόνο έχει ξεπεράσει τους είκοσι τίτλους, δίνουν με σαφήνεια το στίγμα της. Πρόκειται για τον *Μπαλτά* του θανάση Σκρουμπέλου, το *Και έβρασαν οι ιπποπόταμοι στις γούρνες τους*, των Ουίλιαμ Μπάροουζ και Τζακ Κέρουακ, το *Στη διαβολεμένη μέρα* του Πίτερ Τεμπλ, το *Inglorious Bas-*

terds του Κουέντιν Ταραντίνο, και το *Ο θάνατος του Μπάνι Μάνρο* του Νικ Κέιβ.

Το πρώτο εκδόθηκε τον Μάρτιο και, έκτοτε, έχει τρομάξει (με την καλή έννοια...!) πολλούς αναγνώστες. Το κοινωνικό θρίλερ του Σκρουμπέλου κόβει την νεοελληνική πραγματικότητα σε φέτες με τη λεπτότητα του ανατόμου και την ψυχραιμία του κρεοπώλη.

Το δεύτερο έργο, το αγριεμένο νεανικό βιβλίο των Μπάροουζ-Κέρουακ, προοικονομεί τολμηρά τη μεταπολεμική αμερικάνικη πραγματικότητα, τη δύσκολη πραγματικότητα του αλκοόλ, των ναρκωτικών, και των φοιτητικών συνευρέσεων.

Το τρίτο βιβλίο, το *Στη διαβολεμένη μέρα* του Πίτερ Τεμπλ, που θα εκδοθεί γύρω στον Ιούλιο, είναι ένα σκληρό αστυνομικό μυθιστόρημα που στο κέντρο του βρίσκεται η αδυσώπητη πραγματικότητα του σύγχρονου πλέγματος πολιτικών-οικονομικών πληροφοριών και διαδικτυακής κατασκοπίας που κυβερνάει τον κόσμο.

Την ίδια εποχή που θα εκδοθεί αυτό το βιβλίο εκδίδεται και το *Inglorious basterds* του Κουέντιν Ταραντίνο, μια αιματηρή ματιά στην

εκδικητική μανία του πολέμου που, στην παρούσα εποχή των φονταμενταλισμών, παίζει επικίνδυνα με την εβραϊκή ρήση «οφθαλμόν αντί οφθαλμού»...

Τελευταίο βιβλίο σ' αυτή τη χαρακτηριστική σειρά του Τόπου, το μυθιστόρημα του Νικ Κέιβ, *Ο θάνατος του Μπάνι Μάνρο*, θα εκδοθεί στις αρχές του φθινοπώρου και στην ουσία είναι ένα road novel πνιγμένο επίσης στα ναρκωτικά, στο σεξ και στο αλκοόλ, με θέμα του ένα ταξίδι προς τη λύτρωση, του ήρωα με τον γιο του στις ακτές της νότιας Αγγλίας ύστερα από την αυτοκτονία της γυναίκας του.

Ναντίμ Ασλάμ, *Σβησμένες ψυχές*

Diamonds are for ever

Τα σημαντικά βιβλία δουλεύουν στο μάκρος του χρόνου. Είναι σαν τα διαμάντια που έπεσαν στη σκόνη του δρόμου και ανακατεύτηκαν με τα χαλίκια και τα σκουπίδια. Δρόμος είναι ο σύγχρονος πάγκος του βιβλιοπώλη: λίθοι και πλίνθοι και κέραμοι ατάκτως ερημμένοι. Βιβλία με ημερομηνία λήξης τα περισσότερα. Βιβλία που θα καθούν γρήγορα και τη θέση τους θα πάρουν άλλα. Βιβλία που θα φορτώσουν με σπατάλη χαρτιού την ανθρωπότητα, με τόνους άχρηστων βιβλίων τις βιβλιοθήκες, βιβλία που θα μείνουν στην επιφάνεια για όσο διαρκεί η λάμψη της προώθησής τους από τα μίντια, μάγισσες της Σμύρνης και Ιούδες αφίλητοι και κυρίες με διπλά επώνυμα. «Βιβλία», όπως έλεγε ο Μίλαν Κούντερα παραφράζοντας γνωστό διαφημιστικό σλόγκαν, «που καταναλώνεις θαυμάσια το πρωί και τα πετάς θαυμάσια το βράδυ».

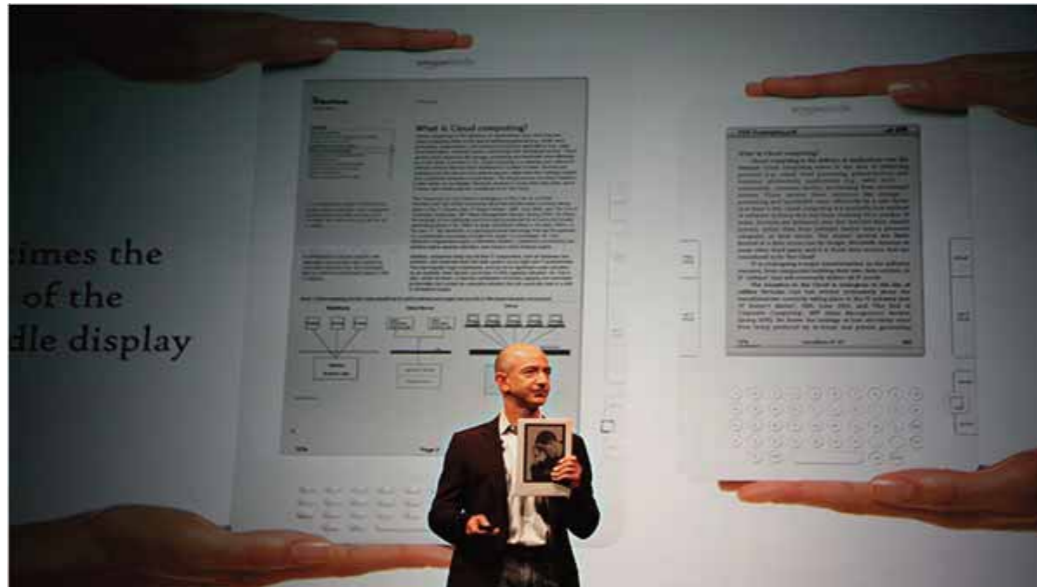
Αλλά σ' αυτόν τον σκονισμένο δρόμο των βιβλίων που χάνονται εν μία νυκτί, σ' αυτόν τον ορυμαγδό του άχρηστου και του αβαθούς, κάποια βιβλία, ακόμα κι αν ο βιβλιοπώλης τα έχει κατά λάθος τοποθετήσει σε μια ακρούλα, βρίσκουν τον δρόμο τους. Αργά, αλλά σταθερά, εκείνα διασταυρώνονται με τον απαιτητικό αναγνώστη. Κι ας ανακατεύτηκαν με τα χαλίκια του δρόμου. Διότι, όπως τα διαμάντια, αυτά τα βιβλία εξακολουθούν να λάμπουν μέρες, μήνες, χρόνια μετά την έκδοσή τους. Ο ένας αναγνώστης μετά τον άλλο, μέσα από αυτή την πανάκριβη, πολύτιμη διαφήμιση που λέγεται «από στόμα σε στόμα», αναγνωρίζει με τη σειρά του τη λάμψη του λόγου, γοητεύεται από την ιστορία, από τους χαρακτήρες, από τη δομή, από τον τρόπο που όλα αυτά τα στοιχεία είναι δεμένα μεταξύ τους και... Και την άλλη μέρα που έχει ολοκληρώσει την ανάγνωση του βιβλίου αισθάνεται ότι στη βιβλιοθήκη του κατέχει ένα διαμάντι, ένα πολύτιμο αγαθό που συγκρίνεται μόνον με τα άλλα διαμάντια της μυστικής του βιβλιοθήκης.

Τα γράφουμε όλα αυτά με αφορμή ένα βιβλίο που αργά αλλά σταθερά κινείται ανοδικά στα περισσότερα βιβλιοπωλεία της χώρας πείθοντας όλο και περισσότερους αναγνώστες για την πραγματική του αξία.

Για το βιβλίο είχαμε αναφέρει μερικά πράγματα και στο προηγούμενο «Γράμμα του Τόπου»: πρόκειται για το μυθιστόρημα του Ναντίμ Ασλάμ *Σβησμένες ψυχές*. Οι άνθρωποι στον Τόπο, από την πρώτη στιγμή που πήραμε στα χέρια μας αυτό το βιβλίο, αισθανθήκαμε ότι είχαμε κάνει μια μικρή ανακάλυψη. Τώρα, μερικούς μήνες μετά την έκδοσή του τον περασμένο Φεβρουάριο, καθώς διαπιστώνουμε την παρατεταμένη αγάπη κριτικών και αναγνωστών γι' αυτό το μαγευτικό βιβλίο του έρωτα που δοκιμάζεται στον πόλεμο, του πολέμου που δοκιμάζεται από την αντίσταση των ερωτικών σωμάτων, του απείθαρχου έρωτα και της απείθαρχης ζωής, αισθανόμαστε ευτυχείς που η δύναμή του μεταδίδεται υπογείως, σταθερά, από αναγνώστη σε αναγνώστη.

Διαβάζοντας το (πολύ κοντινό) μέλλον

Η ανάγνωση της ηλεκτρονικής σελίδας έχει ήδη μια προϊστορία που ταυτίζεται αφενός με την εξέλιξη των προσωπικών υπολογιστών, τη μετατροπή τους σε εύχρηστα και ευκίνητα φορητά laptops (που φτάνουν πλέον στο μέγεθος ενός i-phone) και αφετέρου με την εξέλιξη του Διαδικτύου, των ευρυζωνικών συνδέσεων, των λεγόμενων κοινωνικών δικτύων κ.λπ. Η ηλεκτρονική σελίδα είναι δεμένη εδώ και πάνω από είκοσι χρόνια με τη ζωή μας, απλώς δεν έχει αντικαταστήσει εξ ολοκλήρου την έντυπη ανάγνωση. Δεν την έχει αντικαταστήσει στις ώρες τηςσχόλης που διαβάζουμε τα βιβλία της λογοτεχνίας και δεν την έχει αντικαταστήσει (εξ ολοκλήρου) στην ανάγνωση των εφημερίδων.

Ωστόσο η χρήση των λεξικών, η χρήση των βιβλίων αναφοράς, η χρήση των πηγών κάθε μορφής σε κάθε έρευνα, για όλο τον κόσμο, γίνεται μέσα από την ηλεκτρονική ανάγνωση. Αλλά η ηλεκτρονική ανάγνωση δεν αφορά μόνο τους ερευνητές ή τους φοιτητές ή έστω το μορφωμένο κοινό. Η ηλεκτρονική ανάγνωση αφορά πλέον τον καθένα: από τις συνταγές μαγειρικής έως το

ποδόσφαιρο και από τα τελευταία νέα έως τη μουσική, όλος ο σύγχρονος κόσμος περνάει μέσα από τη διαδικτυακή, ηλεκτρονική ανάγνωση.

Αυτό που δεν έχει συμβεί ακόμα είναι η ανάγνωση, η *καθημερινή ανάγνωση* (με κάθε έννοια του όρου) να αντικατασταθεί *εξ ολοκλήρου* από την ηλεκτρονική. Τα e-books, με την εξαιρετικά ξεκούραστη οθόνη και την ευκολία «κατεβάσματος» των ηλεκτρονικών κειμένων, οπωσδήποτε κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση. Τα βιβλία βεβαίως δεν θα εξαφανιστούν. Ποτέ. Θα υπάρχουν όσο υπάρχει και η ανάγνωση. Όπως υπάρχουν ακόμα γραφομηχανές, μολύβια, στυλό κ.λπ. Απλώς θα παραχωρούν όλο και μεγαλύτερο μερίδιο στην άυλη ανάγνωση.

Μια παράμετρος που πρέπει κανείς να υπολογίζει όταν τίθεται επί τάπητος το θέμα της ηλεκτρονικής ανάγνωσης είναι η ηλικία του κάθε χρήστη. Όσο κι αν ακούγεται περίεργο οι νεότερες γενιές που έχουν ανδρωθεί στον ηλεκτρονικό/διαδικτυακό κόσμο έχουν διαφορετική στάση στο θέμα απ' ό,τι οι γενιές που έχουν εθιστεί στο τυπωμένο χαρτί.

Ως φαίνεται, το μέλλον της ηλεκτρονικής ανάγνωσης είναι πολύ κοντά.

Σαν τη μολυβένια πλάκα...

Στις αρχές Μαΐου (06.05.09) ο ιδρυτής και Διευθύνων Σύμβουλος της Amazon.com Τζέφρι Μπέζος παρουσίασε μια νέα εκδοχή του γνωστού e-αναγνωστικού, του Kindle, το Kindle DX, δηλαδή μια deluxe έκδοση που έχει ένα βασικό γνώρισμα: αυτό που διακρίνεται καθαρά και στην παραπάνω φωτογραφία. Το νέο Kindle είναι μεγαλύτερο και άρα διαβάζεται πιο άνετα, πιο ξεκούραστα από τους προκατόχους του. Επίσης επιτρέπει στον χρήστη, γυρίζοντάς το πλάγια, να γυρίσει και η οθόνη, ακριβώς όπως αυτό γίνεται στα i-phones. Μεγάλες εταιρείες έκδοσης πανεπιστημιακών συγγραμμάτων, όπως η Pearson, καθώς και εφημερίδες, συνεργάζονται ήδη σε μια πιλοτική βάση με την Amazon, ώστε ο χρήστης να μπορεί να κατεβάζει τα αντίστοιχα κείμενα.

Μα ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στο να διαβάζεις σ' ένα laptop και στο να κάνεις το ίδιο σ' ένα Kindle; Μόνο όποιος έχει εξοικειωθεί (και) με ένα Kindle μπορεί να αντιληφθεί τη λεπτή πλην σημαντικότερη διαφορά που συνίσταται στο πιο ξεκούραστο, πιο ήσυχο, πιο «αδέσμευτο» από την ηλεκτρονική σελίδα διάβασμα (πάρα πολύ κοντά στο κανονικό με το βιβλίο) που παρέχει το δεύτερο. Για να το πούμε πιο απλά: *η σελίδα του Kindle κουράζει τα μάτια του αναγνώστη όσο και μια τυπωμένη σελίδα.* (Βεβαίως το Kindle προσφέρει, λόγω Διαδικτύου, μια σελίδα πολύ πιο δυναμική απ' ό,τι μια τυπωμένη.)

Τώρα αυτή, η πιο άνετη και χρηστική σελίδα, του Kindle DX ίσως διευρύνει το κοινό των ανά τον κόσμο χρηστών του. Πάντως είναι βέβαιο ότι, αργά ή γρήγορα, αυτή η λεπτή συσκευή, που θυμίζει τη μολυβένια πλάκα των σχολείων των αρχών του προηγούμενου αιώνα, θα εγκατασταθεί, μαζί με τις άλλες ηλεκτρονικές συσκευές, και στο δικό μας αναγνωστικό περιβάλλον. Αργά ή γρήγορα.

Το νέο βιβλιοπωλείο του Τόπου

Στο κέντρο της Αθήνας, πίσω από την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, στη μικρή οδό που συνδέει την οδό Ακαδημίας με την οδό Φειδίου, στην οδό Γενναδίου 6, υπάρχει εδώ και τριάντα χρόνια ένα ιστορικό βιβλιοπωλείο. Ξεκίνησε από την Νανά Καλλιανέση, τη μυθική ιδρύτρια των εκδόσεων Κέδρος το 1979, όταν η ανάπτυξη του εκδοτικού της οίκου μετά τη μεταπολίτευση επέβαλε τη μετακίνηση της εταιρείας από το πρώτο ιστορικό στέκι των εκδόσεων (στη στοά των οδών Πανεπιστημίου και Χαριλάου Τρικούπη). Από το βιβλιοπωλείο των εκδ. Κέδρος πέρασαν μέχρι και τον θάνατο της Καλλιανέση, το 1988, τα μεγαλύτερα ονόματα της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας, από τον Γιάννη Ρίτσο και την Άλκη Ζέη έως τον Στρατή Τσίρκα και τον Γιώργο Χειμωνά. Λίγα χρόνια μετά εκείνο το βιβλιοπωλείο πέρασε στις εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα (Μάρτιος 1994) και, φέτος, **ακριβώς τριάντα χρόνια μετά** την είσοδο των πρώτων βιβλίων σε αυτό τον ιστορικό χώρο, το βιβλιοπωλείο στεγάζει την κεντρική διάθεση της Μοτίβο Εκδοτική Α.Ε. και των εκδόσεων Τόπος!

Στο νέο μας φιλόξενο βιβλιοπωλείο μπορείτε να βρείτε όλους τους διαθέσιμους τίτλους μας, να πιείτε έναν καφέ, να ανακαλύψετε online περισσότερες πληροφορίες για τα

βιβλία μας, να γνωρίσετε τους συγγραφείς μας, να βρείτε τους καταλόγους, τις αφίσες, τους σελιδοδείκτες και τις κάρτες των εκδόσεων Τόπος.

Σας περιμένουμε!

Γενναδίου 6, 10678 Αθήνα

Τηλ. +30 210 3221580

Fax: +30 210 3211246

Επικοινωνία: bookstore@motibo.com

Η δοκιμασία της αγάπης στη δοκιμασία του πολέμου

Last but not least

(Από τη συνέντευξη του συγγραφέα Ντέιβιντ Πις, στην εφημερίδα *Guardian*)

[...] Τα βιβλία του συχνά γράφονται στο δεύτερο πρόσωπο, οι φωνές του προτιμούν να αποκαλούνται «εσύ» παρά «εγώ». Ο ίδιος εξηγεί πως είναι η φωνή με την οποία αισθάνεται πιο άνετα και που υποδηλώνει την έννοια ενός εαυτού θρυμματισμένου, αλλά και μια κατάνυξη, όπως κατά την προσευχή.

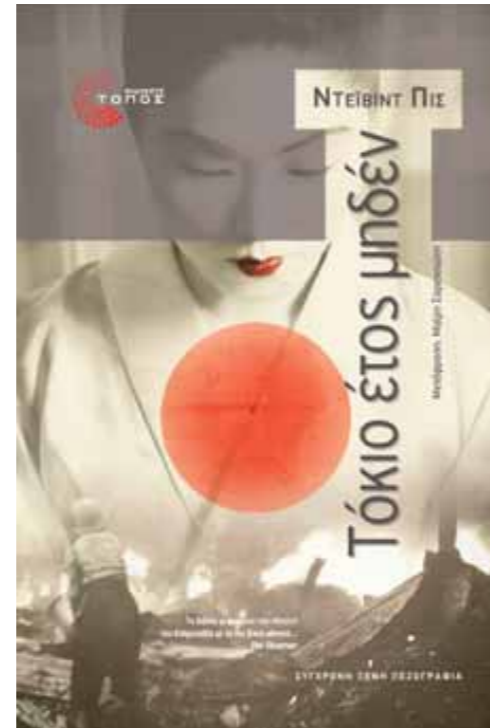
Όσο περισσότερο το εξηγεί τόσο αρχίζεις να βλέπεις πως αυτά τα θραύσματα, που συνθέτουν τόσο τον παράφορο εσωτερικό μονόλογο του Μπράιαν Κλαφ¹ όσο και εκείνον του σκληρού αστυνομικού του Τόκιο της δεκαετίας του 1950², μπορεί να έχουν γεννηθεί από την αποξένωση του εκπατρισμού. Κάποια στιγμή τον ρωτώ τι άποψη έχει η γυναίκα του για τα βιβλία του και απαντά πως δεν έχει διαβάσει ούτε ένα. «Το γράψιμο μοιάζει σαν να συμβαίνει σ' έναν άλλο κόσμο, κατά κάποιο τρόπο. Και γι' αυτόν τον λόγο δεν την ενθαρρύνω να τα διαβάσει».

Ο Πις είναι, υποθέτω, περίεργο φαινόμενο για τους Ιάπωνες, λόγω του τρόπου που γράφει, από μέσα. Το *Τόκιο έτος μηδέν* τα πήγε καλά εδώ και προτάθηκε για ένα μεγάλο βραβείο, παρά το

¹ Αναφορά στο επιτυχημένο μυθιστόρημά του η *Καταραμένη ομάδα* με κεντρικό ήρωα τον εκκεντρικό προπονητή Μπράιαν Κλαφ, βιβλίο που, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως (βλ. σελ. 14) γυρίστηκε κιόλας ταινία από τον Τομ Χούπερ με πρωταγωνιστή τον Μάικλ Σιν.

² Αναφορά στη σειρά των τριών τόμων της *Τριλογίας του Τόκιο*, πρώτος τόμος το *Τόκιο έτος μηδέν* (Τόπος, Μάιος 2009).

γεγονός ότι αναμοχλεύει ένα δυσάρεστο κομμάτι της Ιστορίας. Ο ίδιος τονίζει πως «Από τους περισσότερους ανθρώπους εδώ δεν υπάρχει, για προφανείς λόγους, αρκετό ενδιαφέρον για τον 20ό αιώνα». Τα βιβλία του έρχονται σε αντιπαράθεση με αυτή τη λήθη. Δηλώνει ότι είναι καταγορευμένος με τις ιδέες του Σιντοϊσμού για τη ζωή και τη μετά θάνατον ζωή, για τη συνεχή παρουσία φαντασμάτων σε κάποιο μέρος. Το σπίτι του βρίσκεται στην ανατολική άκρη της πόλης, σε μια περιοχή που ισοπεδώθηκε από τους σεισμούς του 1923 και μετά έγινε σκόνη από τους βομβαρδισμούς το 1945. «Έως τον πόλεμο», λέει, «διασταυρωνόταν με κανάλια που είχαν γεμίσει με τη στάχτη των κτιρίων και με πτώματα. Οι περισσότεροι από τους σκοτωμένους συσσωρεύτηκαν σε στοίβες, δημιουργώντας χωματερές νεκρών. Έχεις πάντα συναίσθηση αυτού του πράγματος». Σωπαίνει για λίγο. «Ή, τουλάχιστον, εγώ έχω».

Εφημ. *The Guardian*, 22.02.09³

³ Η συνέντευξη δόθηκε στο Τόκιο, μόνιμη διαμονή του συγγραφέα, στους Τιμ Άνταμς και Χέιζελ Σέφιλντ. Μπορείτε να τη διαβάσετε ολόκληρη στον «Οδηγό ανάγνωσης» του σάιτ, [εδώ](#).

www.toposbooks.gr

Ο πιο φιλικός, ενημερωμένος και διαρκώς ανανεούμενος δικτυακός τόπος στον χώρο του βιβλίου.

Παράταιρα πράγματα παίρνει στα χέρια του – μια πέτρα,
Ένα σπασμένο κεραμίδι, δυο καμένα σπέρτα,
Το σκουριασμένο καρφί στον απέναντι τοίχο,
Το φύλλο που μπήκε απ' το παράθυρο, τις στάλες
Που πέφτουν απ' τις ποτισμένες γλάστρες, τ' άχυρο εκείνο
Πού' φερε χτες ο αέρας στα μαλλιά σου, – τα παίρνει
Κι εκεί στην αυλή του χτίζει περίπου ένα δέντρο.
Σ' αυτό το «περίπου» κάθεται η ποίηση. Τη βλέπεις;

Γιάννης Ρίτσος, «Περίπου», 1964-65.

#2

